

Atatürk Üniversitesi Öğrencilerinin Harcamalarının Analizi ve Erzurum Ekonomisine Katkısı

Gökalp N. SELÇUK (*)

Öz: Günümüz bilgi çağında üniversiteler, insanoğlunun faydasını artıracak biçimde bilimsel araştırmalar gerçekleştirerek kamuoyunu aydınlatmakta ve faaliyet gösterdikleri bölgelere önemli ölçüde ekonomik katkılar sağlamaktadırlar. Bu ekonomik katkıların ne olduğunun belirlenmesi yerel ekonomiler için önem arz etmektedir. Bu araştırmada, Ekim 2012’de Atatürk üniversitesi öğrencilerine yönelik uygulanan anketlerden elde edilen veriler kullanılarak, öğrenci harcamaları analiz edilmiş ve il ekonomisine katkısının ne olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmada üniversite öğrencilerinin bir ayda ortalama 744,66 TL harcama yaptıkları tespit edilmiş ve bu veriden hareketle Atatürk Üniversitesi Yerleşkesi’nde eğitim gören 31.276 öğrencinin, toplamda il ekonomisine yaklaşık bir yılda 186,3 milyon TL katkı sağladıkları belirlenmesi yapılmıştır. En çok harcama yapılan kalem ise %15,7 oranıyla barınma ve en az harcama yapılan kalemin ise %7,3 oranıyla sportif aktivite harcamaları olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci harcamaları, harcamaların analizi, ekonomik katkı

The Expenditure Analysis for the Students of Ataturk University and its Contribution to the Economy of Erzurum

Abstract: Today’s universities in the information era have the mission of conducting scientific research and illuminating the public opinion as well as having economic contributions to the regions. It is of great importance to determine the contributions for the local economies. This aim of the study is to examine the student expenditures in conjunction with the extend of the economic contribution using surveys implemented towards the students of Ataturk University in October 2012. It is found out that the average expenditure of per-student is 744.66 TL a month. 31276 students within Ataturk University campus, contribute to the province economy about 186.3 million TL in the year. While expenditure on accommodation with 15,7% is found to be the most spending item, sportive activities with 7,3% are the least spending item.

Keywords: Student expenditures, analysis of expenditures, economic contribution

*) Yrd. Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu
(e-posta: gokalpns@atauni.edu.tr)

Giriş

Üniversitelerin bölgesel kalkınma üzerinde sosyal, kültürel, çevresel ve ekonomik olmak üzere çeşitli etkileri vardır. Bu etkiler; öğrenciler ve personel harcamaları ile kurumun genel bütçeden ve döner sermaye gelirlerinden aldığı paylar biçiminde ortaya çıkan statik ve dinamik etkilerdir.

Birer ekonomik karar birimi olarak üniversite eğitimi alan gençler, elde ettikleri gelirlerin önemli bir kısmını eğitim aldıkları coğrafyada mal ve hizmet tüketimleri için harcamaktadırlar. Yapılan bilimsel araştırmaların bir çoğu; öğrenciler tarafından elde edilen gelirlerin büyük bir kısmının harcadığını, bir diğer ifadeyle marjinal tüketim eğilimlerinin yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Marjinal tüketim eğiliminin yüksek olması, öğrenci harcamalarının ekonomik etkisinin de yüksek olacağına işaret etmektedir.

Bölgelerarası gelişmişlik farkları, birçok ülkenin özellikle de coğrafi bakımdan büyük ülkelerin temel ekonomik problemlerinden biridir. Hükümetlerin ne yapabildiği ve ne yapması gerektiği ekonomik perspektifte hayati önem taşıyan bir tartışma konusudur (Begg vd., 2001:321). Bu bağlamda, bölgelerarası dengeli kalkınmayı sağlamak için üretilen politikalarından biri de geri kalmış bölgelerde üniversite kentleri kurmaktır. Üniversitelerin önemini bilen ülkeler, ilgili kurumların yaratacakları ekonomik etkiyi öngörebilmektedirler. Günümüzün gelişmiş ekonomilerinin nispeten geri kalmış bölgelerinde üniversitelerin kurulmasına yönelik teşvik ve destekler gözlemlenebilmektedir.

1960'lı yıllardan bu yana birçok Avrupa ülkesinde yüksek öğretim kurumları bölgesel kalkınma aracı olarak görülmüş, gelişmemiş bölgelerinde yaygınlaştırılmış ve bu kurumların buldukları bölgeleri çok yönlü etkileyecekleri beklenmiştir (Özyaba, 1999: 1).

Üniversiteler kuruldukları bölgelerde ekonomik, sosyal ve kültürel etkileri olan kurumlardır. Üniversitelerin yerel ekonomiye sağladığı katkılar, üniversite sayısının hızla arttığı ülkemizde de beklenen temel faydalardır (Atik, 1999:101).

Üniversiteler, hem harcama hem de istihdam açısından buldukları şehre önemli katkılar sağlamaktadırlar (Bleaney, 1992: 305). Yüksek öğretim kurumları toplumda verimliliğin artması, işsizliğin azalması, bireysel gelirin artması sonucunda ülkenin ekonomik gelişiminin sağlanması ve pek çok sosyo-kültürel gelişimleri de beraberinde getirdiğinden bireyler ve toplumlar için büyük önem taşımaktadır.

Üniversiteler ekonomik gelişmeye istihdam yaratma, genel bilgi, üretim ve işgücü gelişimi, vergi yaratımı ve marka değeri yaratma yollarıyla katkıda bulunmaktadır (Munnich ve Nelson, 2003: 11).

Üniversitelerin; kentin çekiciliğini artırması, sosyo-kültürel atmosfere etkisi, nitelikli insan gücünü çekme, nüfus artışı, ticarete hareketlenme, üretim artışı, kamu hizmetleri artışı, ekonomik büyüme ve yatırımları çekme gibi canlılık yaratan bir çok etkisi bulunmaktadır. (Aydemir, 1994: 196-205)

Üniversitelerin kuruldukları yöre ekonomisine temel olarak iki tür katkıda bulunduğunu belirtmiş ve bunları statik ve dinamik katkılar olarak ikiye ayırmıştır (Görkemli, 2009: 173):

Statik Katkılar, herhangi bir üretim sürecine konu olan üretim faktörlerinin miktarında bir değişiklik oluşması sonucu ortaya çıkan kısa dönemli katkılardır. Üniversite sayesinde yapılan harcamalar bu türden harcamalardır.

Statik katkılar, direkt, endirekt ve uyarılmış statik katkılar olmak üzere üç şekilde ortaya çıkar.

Üniversitelerde çalışan personel direkt istihdam etkisini oluştururken, bu personele ödenen ücretler ise direkt gelir etkisidir.

Üniversiteler tarafından kendi personeli dışındaki kişi ve kuruluşlara harcanan paralar ile üniversite öğrencileri tarafından yapılan harcamalar sonucu oluşan gelir, üniversitelerin dolaylı gelir katkısı olarak adlandırılır (Görkemli, 2009: 173). Dolaylı istihdam katkısı ise dolaylı gelir katkısı üzerinden yapılmaktadır. İlk olarak ilgili yıla ait hizmet üretimi hesaplanmakta, bu değer yine ilgili yılda istihdam edilen toplam işgücü miktarına bölünmekte ve bir kişi başına hizmet üretim değeri bulunmaktadır. Bulunan bu rakam ilgili üniversite tarafından yerel ekonomiye harcanan toplam dolaylı gelir katkısına bölünmekte ve sonuçta dolaylı statik istihdam katkısı bulunmaktadır (Atik, 1999 : 102-110).

Üniversitelerin bütçelerinden yaptıkları harcamalar ile idari, akademik personelleri ve öğrencilerinin yaptıkları harcamalar çarpan mekanizmasıyla ekonomide genişletici bir etki yaratır. Bu etkinin büyüklüğü marjinal tüketim eğilimine bağlı olarak değişir. Marjinal tüketim eğilimi ne kadar yüksekse uyarılmış etki o kadar büyük olacaktır.

Dinamik Katkılar, üretim faktörlerinin miktarlarında bir değişiklik olmadan ortaya çıkar, ekonomide uzun vadeli faydalar sağlar ve statik katkılarının yaptığı etkiyi genişleterek devam ettirir.

Üniversite öğrencileri tüketici, işçi ve vergi ödeyen kesim olarak özel bir fonksiyonu yerine getiren kişilerdir (Rawlins, 1996: 121). Üniversite öğrencilerinin harcamalarının yerel ekonomi üzerinde hem direkt hem de uyarılmış etkileri söz konusudur. Bu etkiler parasal anlamda değerlendirildiğinde, yerel halkın gelirleri, merkezi ve yerel yönetim gelirleri üzerinde yarattığı doğrudan ve dolaylı etkilerle birlikte kamu harcamaları üzerindeki etkilerden bahsedilmekte iken; reel anlamda, doğrudan ve dolaylı istihdam etkisi, alt-üst yapıya etkisi ve bölgelerarası dengeli kalkınmaya etkisi şeklindeki etkilerdir.

Bir tüketici ülkenin neresinde olursa olsun, imkanları elverdiği ölçüde, istediği mal ve hizmeti satın alabilmektedir (Yaylalı, 2004: 8). Başka bir coğrafyadan üniversite eğitimi almaya gelen gençler, geldikleri bölgede bir tüketici olarak, bir başka bölgenin gelirini de transfer etmektedirler. Bu durum, şüphesiz öğrenci kabul eden bölge için bir avantajdır. Bu nedenledir ki, politika yapıcılar artık küçük ilçelerde dahi meslek yüksekokulları, yüksekokullar ve hatta fakülteler açmaktadırlar. Çünkü öğrenci harcamalarının ekonomik etkisi, ortalama ve marjinal tüketim eğilimi yüksek olduğundan, nispi olarak yüksektir. Örneğin Tuğcu'nun 2008 yılında yaptığı çalışmada, üniversitelerde marjinal tüketime bağlı olarak çarpan katsayısı 3,01 olarak hesaplanmıştır. Koç ve Altınay'ın (2007) çalışmasında Türkiye'de turizm endüstrisinin çoğaltan katsayısı 1,96 olarak hesaplanmıştır.

Burdur'un Bucak ilçesinde yapılan bir çalışmada ise, öğrenci harcamalarının çarpan katsayısı 2,66 şeklinde bulunmuştur (Dalğar vd., 2009: 46).

Üniversite bünyesinde istihdam edilen personele ödenen maaşlar üniversitenin yerel ekonomi üzerindeki direkt etkisidir (Atik, 1992: 102-11).

Üniversiteler tarafından kendi personeli dışındaki kişi ve kuruluşlara harcanan paralar ya da üniversite öğrencileri tarafından yapılan harcamalar sonucu oluşan gelir, üniversitelerin dolaylı gelir etkisi olarak adlandırılır.

Cumhuriyet'in kurucusu Mustafa Kemal Atatürk 1 Kasım 1937 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde yasama yılını açış konuşmasında Doğu Anadolu'da büyük bir üniversite kurmanın gereğini ifade ederek, bu husustaki çalışmalarını başlatma talimatı vermiştir. Atatürk'ün ölümünün ardından bu çalışmalara 12 yıl ara verildikten sonra konu, 1950 yılında tekrar gündeme getirildi. 1951 yılında oluşturulan bir komisyon Doğu Üniversitesi'nin Erzurum'da kurulmasını önerdi. 1954 yılında çıkarılan 6373 Sayılı Kanunla bu üniversitenin adının Atatürk Üniversitesi olması kararlaştırıldı. Aynı yıl Amerika Birleşik Devletleri A.I.D. (USAID) teşkilatı aracılığı sonucu Atatürk Üniversitesi Nebraska Üniversitesi ile eşleştirilmiştir ve işbirliği anlaşması imzalanmıştır. Nebraska Üniversitesi Türkiye delegasyonu tarafından 1 Kasım 1954 de Atatürk Üniversitenin gelişmesi hakkında rapor hazırlanmıştır. Delegasyon ilk olarak Ziraat, Fen Edebiyat, Mühendislik ve Mimarlık bölümlerinin açılmasında ve gerek duyuldukça ilave bölümlerin açılmasında hem fikir olmuştur.

17 Kasım 1958'de kurulan Atatürk Üniversitesi, bugün bünyesinden beş üniversite çıkarmasına rağmen, 35 bini aşan öğrencisi, 2338 akademisyeni, 1963 idari kadrosu, 16 fakülte, 8 enstitü, 4 yüksekokul ve 15 araştırma-uygulama merkeziyle ülkenin büyük ve seçkin üniversitelerinden biridir.

Bu çalışma, öğrenci harcamalarının incelenmesi, kategorize edilmesi ve bu yolla Atatürk Üniversitesinde okuyan öğrencilerin harcamalarının il ekonomisine ne ölçüde katkıda bulunduğunun tahmin edilmesini amaçlamaktadır.

Bu çalışmada konuyla ilgili alan yazı taramasından edinilen bilgilere kısaca değinildikten sonra, araştırmanın önemine vurgu yapılacak, kapsamı ve yöntemi açıklanacaktır. Ardından Atatürk Üniversitesi Yerleşkesinde eğitim gören öğrencilere yönelik olarak bir harcama anketi yapılacak ve bu saha araştırmasından elde edilen veriler analiz edilip yorumlanacaktır.

I. Literatür Özeti

İktisat biliminde en çok rastlanan araştırma türleri gelir ve harcama üzerine yapılan çalışmalardır. Bu çalışmaların bir kısmı da, üniversitelerin ekonomik etkisi ile öğrenci harcamaları üzerine yoğunlaşmıştır.

Harris (1997), girdi-çıkıtı tabloları kullanarak üniversite harcamalarının doğrudan, dolaylı ve uyarılmış etkilerini değerlendirmiştir. Portsmouth Üniversitenin yerel ekonomiye

1994 yılında 38,5 milyon Sterlin katkı sağladığını ve harcama çarpanının da 1,73 olduğunu tahmin etmiştir.

Elliott vd. (1998), üniversitelerin uzun dönemde bölgesel ekonomik gelişmeye katkılarının, kısa döneme kıyasla daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır.

Ergün (2003), Afyon Kocatepe Üniversitesi Bolvadin Meslek Yüksekokulu'nun bölge ekonomisine katkısını araştırdığı çalışmada 3.291.075 TL'si öğrenci harcamaları ve 500.000 TL'si de personel giderleri olmak üzere ilgili yüksekokulun yaklaşık 3.800.000 TL katkı sağladığı sonucuna ulaşmıştır.

Tugay ve Başkül (2005), 2004-2005 eğitim öğretim yılında Burdur ilinde SDÜ ve AÜ bağlı fakülte ve yüksekokulların il ekonomisine katkılarını araştırdıkları çalışmanın sonuçlarına göre, Üniversitenin Burdur ili ekonomisine dolaysız gelir katkısının 3,5 milyon TL, öğrenci harcamaları sonucu oluşan dolaylı gelir katkısının 14,4 milyon TL ve toplam gelir katkısının ise 17,9 milyon TL olduğu görülmüştür.

Yaylalı vd. (2006), Türkiye genelinde üniversite öğrencilerinin gelir-harcama kalıplarını incelemişler ve farklı demografik özelliklere sahip öğrencilerin harcama kalıpları ile tüketim harcamalarını tespit etmişlerdir.

Dulupçu ve Çarıkçı (2007), Isparta Süleyman Demirel Üniversitesi'nde okuyan 1000 öğrenciye yönelik olarak yaptıkları saha araştırmasında, bir öğrencinin aylık ortalama harcamasının yaklaşık 493 TL ve 19.719 öğrencinin il ekonomisine aylık 9,7 milyon TL katkı yaptığını hesaplamışlardır.

Dalğar vd. (2009), Burdur ilinin Bucak ilçesinde iki meslek yüksekokulu ve bir yüksekokulda okuyan 3920 öğrenciden 1000 öğrenciye ve 8500 gelir sahibinden 950 gelir sahibine yaptıkları anket sonucunda, yükseköğretim kurumlarının ilçe ekonomisine istihdam boyutunda 372 kişi ve ekonomik boyutta ise 45 milyon TL'lik katkı sağladığını tespit etmişlerdir.

Görkemli (2009), Selçuk Üniversitesi'nin Konya kent ekonomisine katkısını belirlemek için yaptığı çalışmada, üniversitenin 2002-2003 öğretim yılında 4.205 kişiye direkt istihdam ve 41 milyon TL direkt gelir yarattığı, ayrıca 61.338 öğrencinin 2003 yılı itibarıyla yerel ekonomiye 17,9 milyon YTL katkıda bulunduğu sonucuna ulaşmıştır.

Yıldız (2010) tarafından, Kırklareli Üniversitesi Babaeski Meslek Yüksekokulu'nda eğitim gören 404 öğrenci üzerinde yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; öğrenciler toplamda aylık 221.000 TL harcama yaparak ilçe ekonomisine katkıda bulunmaktadır. Bu harcamalarda en yüksek payı 88.000.- TL ile barınma maliyetleri alırken, ikinci sırada 35.000.-TL ile gıda harcamaları gelmektedir.

Çakır (2011), Samsun 19 Mayıs Üniversitesinde 3290 öğrenci üzerinde yaptığı çalışmada, öğrencilerin aylık 300-400.- TL arasında para harcamayarak, Samsun ili ekonomisine katkı sağladığını ifade etmektedir.

Yaylalı vd. (2011), Selçuk Üniversitesi Seydişehir Meslek Yüksekokulu öğrencilerine uygulanan anketleri kullanarak, öğrencilerin gelir-harcama ilişkileri ve 9 adet harcama

grubunun toplam harcama içerisindeki yerini tespit etmişlerdir. Ankete katılan öğrencilerin ortalama gelirlerinin 330,647 TL, ortalama harcamalarının 315,586 TL, aylık ortalama tasarruflarının ise 15,061 TL olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yurttan kalan öğrencilerin marjinal tüketim eğilimlerinin 0,71, evde kalan öğrencilerin ise 0,77 olduğu tahmin edilmiştir.

II. Araştırmanın Önemi

Atatürk Üniversitesi öğrencilerinin Erzurum ekonomisine katkısının belirlenmesi birçok açıdan fayda sağlayacaktır. Araştırmadan elde edilen bulgular, politika yapıcılara, yerel yönetimlere, üniversite yönetimine, kamuya, yöre halkına, araştırma yapan akademisyenlere, öğrencilere ve nihayet yatırımcılara ihtiyaç duydukları bilgileri sağlayabilir. Örneğin araştırma, barınmanın pahalı olduğu yönündeki bir bulgu, ekonomik anlamda yurt, kiralık ev, pansiyon vb. konaklama yerlerinin yetersizliğine işaret edebilir. Veyahut eğlence yerlerinin ucuz olması, tam tersi biçimde bolluğa işaret edebilir.

Daha önce vurgulandığı gibi, günümüzün gelişmiş ekonomileri nispeten az gelişmiş bölgelerinde üniversite kentleri kurmak şeklinde bölgesel kalkınma stratejileri geliştirmişlerdir. Türkiye açısından üniversitelerin yerel ekonomilere katkılarının belirlenmesi, bu yönde uygulanacak politikaların da hızla kalkınma programlarına alınmasını sağlayabilir. Ayrıca merkezi yönetim dışında yerel yönetimler de üniversite kurulması konusunda çalışmalarına hız verebilirler.

III. Araştırmanın Amacı

Bu çalışma, öğrenci harcamalarının incelenmesi, kategorize edilmesi ve bu yolla Atatürk Üniversitesinde okuyan öğrencilerin harcamalarının il ekonomisine ne ölçüde katkıda bulunduğunun tahmin edilmesini amaçlamaktadır. Bu sayede araştırma bulguları, bilimsel anlamda çalışma yapacak araştırmacılara bir veri kaynağı sağladığı gibi, politika yapıcılara, yerel yönetimlere ve yöre halkına önemli bilgiler sağlayacaktır.

Öğrencilerin harcamalarını kategorize etmek suretiyle, Erzurum ilinde yatırım yapmak isteyen girişimcilerin neye yatırım yapmaları gerektiği konusuna ışık tutmak ise araştırmanın özel amaçlarındandır.

V. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Araştırma, Atatürk Üniversitesi Merkez Yerleşkesinde öğrenim gören, 31.276 lisans ve lisansüstü öğrenciyi kapsamaktadır. Atatürk Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi ve Atatürk Üniversitesi Uzaktan Eğitim Merkezi bünyesinde eğitim gören öğrenciler kapsam dışı bırakılmıştır.

Araştırmada, veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Anket için ölçek geliştirilirken, Kaşlı ve Serel'in (2008) harcama anketinden yararlanılmıştır. 23 sorudan oluşan anket uygulamasında, toplam harcamayı bulmak amacıyla bir soru açık uçlu sorulmuştur. Ekim ayında 50 öğrenciye anket formu verilmiş ve ön test gerçekleştirilmiştir. Ön test sonucunda bazı sorular çıkarılmış, bazıları da daha anlaşılır bir hale getirilmiştir. Öğren-

cilere yönelik olarak toplam 400 anket yapılmış ve bunlardan 386 tanesi değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Anket formlarından elde edilen veriler, SPSS 20.0 istatistik programında analize tabi tutulmuştur.

Araştırmada kullanılan ölçeğin güvenilirliğini belirlemek amacıyla yapılan analizde, Cronbach Alpha değeri 0,71 olarak hesaplanmıştır. Bu da araştırmanın “oldukça güvenilir” olduğunu göstermektedir.

IV. Bulgular

Bu bölümde araştırma sonucunda elde edilen verilerden hareketle, öğrencilerin genel özellikleri, yaşam maliyetleriyle ilgili algıları ve harcama yapılarıyla ilgili bulgular değerlendirilmektedir.

A. Öğrencilerin Genel Özellikleri

Öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili veriler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri

| | | Frekans | Yüzde |
|--------------|-----------------------|---------|-------|
| Cinsiyetiniz | Bay | 204 | 52,8 |
| | Bayan | 182 | 47,2 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |
| Yaşınız | 10-20 | 96 | 24,9 |
| | 21-30 | 285 | 73,8 |
| | 31-40 | 4 | 1,0 |
| | 51-60 | 1 | 0,3 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |
| Bölümünüz | Sosyal Bilimler | 194 | 50,3 |
| | Fen Bilimleri | 23 | 6,0 |
| | Sağlık Bilimleri | 24 | 6,2 |
| | Eğitim Bilimleri | 76 | 19,7 |
| | Mühendislik Bilimleri | 69 | 17,9 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |
| Aylık Gelir | Yok | 143 | 37,0 |
| | 1-750 | 111 | 28,8 |
| | 751-1500 | 104 | 26,9 |
| | 1501-2250 | 14 | 3,6 |
| | 2251-3000 | 10 | 2,6 |
| | 3001 + | 4 | 1,0 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |

| | | | |
|--------------------------|-------------------|-----|-------|
| Eğitim Durumunuz | Ön lisans | 60 | 15,5 |
| | Lisans | 312 | 80,8 |
| | Yüksek lisans | 14 | 3,6 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |
| Ailenizin yaşadığı bölge | Akdeniz | 32 | 8,3 |
| | Marmara | 40 | 10,4 |
| | Ege | 20 | 5,2 |
| | Karadeniz | 79 | 20,5 |
| | İç Anadolu | 39 | 10,1 |
| | Doğu Anadolu | 156 | 40,4 |
| | Güneydoğu Anadolu | 16 | 4,1 |
| | Yurtdışı | 4 | 1,0 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |

Tablo 1'e göre öğrencilerin %52,8'i erkek, %47,2'si kız öğrencilerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılanların %73,8'i 21-30 yaş arasında ve %80,8'i lisans öğrencisidir. Öğrencilerin yaklaşık %93'ü 1.500 TL'nin altında gelir elde etmektedir. Yerleşkede eğitim gören öğrencilerin %40,4 gibi yüksek bir oranının ailesi Doğu Anadolu bölgesinde yaşıyor, ikinci sırada %20,5'lik oranla Karadeniz bölgesi gelmekte, ailesi Ege Bölgesinde ikamet eden öğrencilerin oranı ise %5,2'dir.

Araştırmanın bir başka bulgusu, öğrencilerin okudukları üniversiteyi tercih nedenlerini ve üniversite hakkındaki genel kanaatlerini değerlendirmekte ve Tablo 2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. Öğrencilerin Atatürk Üniversitesi'ne Yönelik Düşünceleri

| | Frekans | Yüzde | |
|--|---------------------------|-------|-------|
| Atatürk Üniversitesini tercih nedeniniz nedir? | Memleketime yakın | 116 | 30,1 |
| | Eğitim kalitesi | 94 | 24,4 |
| | Fiziki imkanları | 3 | 0,8 |
| | Sosyal İmkanları | 3 | 0,8 |
| | Yurtdışı imkanları | 2 | 0,5 |
| | Puanı | 93 | 24,1 |
| | Büyük şehirde okumak | 6 | 1,6 |
| | Tavsiye | 28 | 7,3 |
| | Diğer | 1 | 0,3 |
| | Toplam | 346 | 89,6 |
| Atatürk Üniversitesini arkadaşlarınıza tavsiye eder misiniz? | Kesinlikle tavsiye etmem | 41 | 10,6 |
| | Tavsiye etmem | 36 | 9,3 |
| | Kararsızım | 63 | 16,3 |
| | Tavsiye ederim | 159 | 41,2 |
| | Kesinlikle tavsiye ederim | 87 | 22,5 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |

Öğrencilerin Erzurum'u tercih nedenleri incelendiğinde, araştırmaya katılan cevaplayıcıların %30,1'i memleketlerine yakın olduğu için Atatürk Üniversitesini tercih ettiklerini beyan etmektedirler. Bunu %24,4'lük oranla eğitim kalitesi izlerken, %24,1'lik oranla giriş puanlarının takip ettiği görülmektedir. Atatürk Üniversitesi akademisyen ve öğrencilerine önemli ölçüde yurt dışı imkanları sunmak için bir çok uluslararası anlaşmaya katılmasına rağmen, öğrencilerin sadece %0,5'lik bir kısmı bunu tercih nedeni olarak görmektedir.

Araştırmaya katılanların Atatürk Üniversitesi hakkındaki genel değerlendirmelerine bakıldığında, cevaplayıcıların %19,9'u (kesinlikle tavsiye etmem %10,6 ve tavsiye etmem %9,3) arkadaşlarına tavsiye etmeyeceklerini, % 63,7'si üniversiteyi arkadaşlarına tavsiye edeceklerini beyan etmektedirler (%41,2 Tavsiye Ederim, %22,5 Kesinlikle Tavsiye Ederim). Her beş öğrenciden sadece biri Atatürk Üniversitesi'ni tavsiye etmeyeceğini söylemiştir. Bu durum Atatürk Üniversitesi için memnuniyet verici bir durum olarak değerlendirilebilir.

B. Öğrencilerin Erzurum İlindeki Yaşam Maliyetleriyle İlgili Algıları

Öğrencilerin Erzurum ilindeki yaşam maliyetleriyle ilgili algıları Tablo 3'de izaha çalışılmıştır.

Tablo 3. Öğrencilerin Erzurum'daki Yaşam Maliyeti ile İlgili Algıları

| | | Frekans | Yüzde |
|---|------------|---------|-------|
| Sizce Erzurum ilinde okumanın maliyeti, alternatiflerine göre nasıldır? | Çok yüksek | 47 | 12,2 |
| | Yüksek | 113 | 29,3 |
| | Normal | 197 | 51,0 |
| | Düşük | 23 | 6,0 |
| | Çok düşük | 6 | 1,6 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |
| Erzurum ilinde barınma maliyetleri sizce nasıldır? | Çok yüksek | 67 | 17,4 |
| | Yüksek | 174 | 45,1 |
| | Normal | 134 | 34,7 |
| | Düşük | 11 | 2,8 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |
| Erzurum'da yiyecek içecek fiyatları sizce nasıldır? | Çok yüksek | 37 | 9,6 |
| | Yüksek | 138 | 35,8 |
| | Normal | 200 | 51,8 |
| | Düşük | 10 | 2,6 |
| | Çok düşük | 1 | ,3 |
| | Toplam | 386 | 100,0 |

Araştırmaya katılan öğrencilerin, yarıya yakını (%51) Erzurum ilinde okumanın maliyetini, diğer illerle mukayese edildiğinde, normal olarak değerlendirmektedirler. Cevaplayıcıların sadece %1,6'lık çok küçük bir kısmı alternatiflerine göre Erzurum'da okumanın maliyetini çok düşük bulurken, %12,2'lik kısmı ise çok yüksek bulmaktadır.

Erzurum ilinde barınma maliyetlerine yönelik öğrenci algıları değerlendirildiğinde; %34,7'lik bir kısmın maliyetleri normal olarak değerlendirdiği görülmektedir. Araştırmaya katılanların %17,4'ü barınma maliyetlerini çok yüksek, %45,1'i yüksek (toplamda barınma maliyetlerini normalin üstünde bulanların oranı %62,5) ve sadece %2,8'i düşük bulmaktadır. Bu sonuçlara göre, Erzurum ilinin barınma açısından pahalı bir il olduğu söylenebilir. Bunun nedeni olarak da yurt, pansiyon, kiralık ev vb. barınma yerlerinin yetersiz olduğu şeklinde bir yorum yapılabilir.

Öğrencilerin yaşam maliyetleri ile ilgili algılarının bir diğer göstergesi, yiyecek-içecek fiyatlarıdır. Tablo 3'deki verilere göre, öğrencilerin %51,8'i ilde yeme içme masraflarını normal, %9,6'sı çok yüksek ve %0,3'ü çok düşük bulmaktadır.

Araştırmanın okuyucuyu daha iyi aydınlatabilmesi, araştırmacı, yatırımcı ve politika yapıcılara daha iyi bilgi verebilmesi için, öğrenci harcamaları kategorize edilerek Tablo 4'de gösterilmiştir.

Tablo 4. Harcama Gruplarının Dağılımı

| Harcama Grupları | Öğrencinin Bütçesindeki Payı (%) |
|-------------------|----------------------------------|
| Şehir içi Ulaşım | 10,0 |
| Yeme-İçme | 15,0 |
| Kültürel Aktivite | 8,3 |
| Sportif Aktivite | 7,3 |
| Enerji | 14,6 |
| Haberleşme | 7,6 |
| Giyim | 12,0 |
| Eğitim Araçları | 9,5 |
| Barınma | 15,7 |

Katılımcıların harcamalarının kategorize edilmiş biçimi, Tablo 4'de görülmektedir. Buna göre; öğrencilerin harcamaları arasında %15,7'lik oranla barınma harcamaları ilk sırada gelmektedir. Bunu %14,6'lık payla ısınma, elektrik, doğal gaz vb. harcamaları içeren enerji harcamaları gelmektedir.

Öğrencilerin barınma harcamaları toplam harcamalarının %15,7'sini oluşturmaktadır. Literatür kısmında bahsedilen çalışmalarla mukayese edildiğinde bu oran düşük kalmaktadır. Ancak bahsi geçen araştırmaların bir kısmı ilçe merkezlerinde yapılmış ve barınma harcamalarının %25-40 arasında değiştiği tahmin edilmiştir. Öğrencilerin bütçesinde barınma harcamalarının yüksek oranda yer tutmasının sebebi olarak ilçelerin büyük bir kısmında yurt ve pansiyon olmaması ve bu yüzden öğrencilerin kiralık evlerde kalma zorunluluğunun olduğu söylenebilir.

Benzer bir şekilde, yine literatürde bahsi geçen ve ilçe merkezlerinde yapılan çalışmalarda ulaştırma harcamaları %5-7 arasında değişmekte iken, bu çalışmada şehir içi ulaşımın öğrenci harcamaları içindeki payı %10'dur. Buna sebep olarak Erzurum'un büyükşehir olması gösterilebilir.

Öğrencilerin harcamaları içinde en az paya sahip olan kalem ise %7,3 ile sportif aktivite harcamalarıdır. Bunun nedeni olarak Erzurum ilinde spor tesislerinin yetersiz olduğu söylenemez. Çünkü il hem bir kış turizm merkezidir hem de Üniversite Oyunlarına ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle sportif alt-üst yapısı yeterlidir. Bu rakamın düşük olmasının nedenini sosyo-kültürel bakımdan incelemek daha anlamlı olabilir.

Çalışmada öğrencilere açık uçlu olarak sorulan "bir aylık harcama tutarı" sorusuna verilen cevapların ortalaması 744,66 TL'dir. Bu bulgudan hareketle; araştırmaya katılan öğrencilerin bir ayda yaklaşık olarak; barınma harcamalarına 117 TL, yeme içme 112 TL, şehir içi ulaşımına 75 TL, kültürel aktivitelere 62 TL, sportif aktivitelere 54 TL, enerjiye 108 TL, haberleşmeye 57 TL, giyime 89 TL ve eğitim araçlarına 71 TL harcadığı söylenebilir.

C. Öğrenci Harcamalarının Ekonomik Katkısı

Araştırmaya katılan cevaplayıcıların, bir aylık toplam harcamalarına ilişkin olarak verdikleri cevapların ortalaması alınmadan önce "Uç Değer (outliers) Analizi" yapılmış ve yedi soru değerlendirme dışında tutulmuştur. Uç değer analizinin ardından cevapların ortalaması alınmış ve her bir öğrencinin bir ayda ortalama 744,66 TL harcama yaptıkları tespit edilmiştir. Atatürk Üniversitesi Yerleşkesinde eğitim gören 31.276 öğrencinin ilde sekiz ay buldukları varsayılırsa;

$$\begin{aligned} \text{Aylık Toplam Ekonomik Katkı} &= \text{Bir aylık öğrenci harcaması} \times \text{Öğrenci Sayısı} \\ &= 744,66 \times 31.276 \\ &= 23.289.986 \text{.- TL} \end{aligned}$$

$$\begin{aligned} \text{Yıllık Toplam Ekonomik Katkı} &= \text{Aylık Toplam Ekonomik Katkı} \times \\ &\quad \text{Kalınan Süre(Ay)} \\ &= 23.289.986 \text{.- TL} \times 8 \text{ ay} \\ &= 186.319.889 \text{.-TL} \end{aligned}$$

Öğrencilerin gelir ortalamaları hesaplanırken, yine Uç Değer (outliers) Analizi yapılmış ve sekiz soru ortalamalar alınırken değerlendirme dışı bırakılmıştır. Sonuç olarak öğrencilerin aylık gelirleri 825 milyon TL, aylık ortalama harcamaları ise 744,66 TL şeklinde tahmin edilmiştir. Bu veriler dikkate alınarak öğrencilerin ortalama tüketim eğilimleri 0,90 olarak hesaplanmıştır. Diğer bir ifadeyle öğrenciler her 100 TL'lik gelirlerinin 90 TL'sini harcarken, 10 TL'lik kısmını ise tasarruf etmektedirler.

Araştırma sadece öğrenci harcamalarının analizi ve ekonomik katkısını belirlemeye yöneliktir. Üniversitenin ekonomik etkisi ise çok daha yüksektir. Çünkü üniversitelerin

istihdam ettiği kişilere yaptığı ödemelerin yanında, kurum bütçesinden yaptığı sağlık, gıda, yatırım, mal ve hizmet harcamaları ile döner sermaye bütçesinden yapmış olduğu harcamalar vardır. Doğal olarak üniversitenin genel ekonomik etkisi çok daha büyük olacaktır. Bu yüzden Üniversitenin şehir ekonomisine katkısı bir başka çalışma konusu yapılmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırma, spesifik olarak öğrenci harcamaları üzerine odaklanarak öğrenci harcamalarını kategorize etmeyi ve il ekonomisine yapmış olduğu katkıyı tahmin etmeyi amaçlamıştır. Şüphesiz üniversitelerin yerel ekonomilere katkısı öğrenci harcamalarına kıyasla çok daha yüksektir. Üniversitelerin bütçe ve döner sermaye harcamalarının yanı sıra kongre, panel, sempozyum vb. bilimsel aktiviteler ile sinema, tiyatro günleri, şenlik-festival organizasyonları gibi kültürel aktiviteleri ve üniversite spor oyunları gibi sportif organizasyonları gerçekleştirmeleri, öğrenci yakınlarının şehri ziyaretleri vb. sosyal, kültürel ve ekonomik olaylarda başrol oynaması kaçınılmazdır.

Araştırmaya katılanların %73,8'i 21-30 yaş arasında ve %80,8'i lisans öğrencisidir. Öğrencilerin yaklaşık %93'ü 1.500 TL'nin altında gelir elde etmektedir. Yerleşkede eğitim gören öğrencilerin %40,4 gibi yüksek bir oranının ailesi Doğu Anadolu bölgesinde yaşamaktadır.

Öğrencilerin %30,1'i memleketlerine yakın olduğu için Atatürk Üniversitesini tercih ettiklerini beyan etmektedirler. Bunu %24,4'lük oranla eğitim kalitesi izlerken, %24,1'lik oranla giriş puanlarının takip ettiği görülmektedir. Araştırmaya katılanların %63,7'si üniversiteyi arkadaşlarına tavsiye edeceklerini beyan etmektedirler.

Araştırmaya katılan öğrencilerin, %51'i Erzurum ilinde okumanın maliyetini, diğer illerle mukayese edildiğinde, normal olarak değerlendirmektedirler. Erzurum ilinde barınma maliyetlerine yönelik öğrenci algıları değerlendirildiğinde; %34,7'lik bir kısmın maliyetleri normal olarak değerlendirdiği görülmektedir. Öğrencilerin %51,8'i ilde yeme içme masraflarını normal bulmaktadır.

Çalışma sonucu, bölgeye dinamizm kazandıran üniversitede okuyan öğrencilerin aylık ortalama 744,66 TL harcama yaptıkları ve bunun bir ayda yaklaşık 23,3 milyon liralık bir harcama toplamına ve sekiz ayda ise yaklaşık 186,3 milyon TL toplamına ulaştığı tahmin edilmektedir. Araştırmanın sınırları dikkate alındığında, sadece Üniversite yerleşkesinde eğitim alan 31.276 öğrencinin ana kütleli oluşturduğu görülmektedir. Oysa Atatürk Üniversitesi'nin ilçelerde bulunan fakülte, yüksekokul ve meslek yüksek okullarında 11.215 öğrencisi daha bulunmaktadır. Bu öğrencilerin buldukları ilçelerin ekonomisine katkıları yadsınmaz. Dolayısıyla Atatürk Üniversitesi öğrencilerinin katkısının, araştırmada ölçülenden çok daha büyük olduğu söylenebilir.

Atatürk Üniversitesinin varlığı başta yerel yönetimler olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşları, ticaret odaları, esnaf odaları gibi meslek örgütleri ve sivil toplum örgütleri için büyük öneme sahiptir. Bu kurumlar, Üniversite ile kuracakları işbirlikleri ile, öğrencilerin sosyal ve kültürel ihtiyaçlarını mümkün olan en üst düzeyde tatmin edebilmeyi

amaçlamalıdır. Bu yolla hem öğrencilerin refahını hem de yerel gelirleri artırmak mümkün olabilecektir. Bunu gerçekleştirebilmek için, öğrencilerin boş zaman aktivitelerini değerlendirebilecekleri kültürel ve sportif alanların yapılması, var olanların eksikliklerinin tamamlanması ve şehrin cazibesini artıracak yatırımların planlanması ve yapılması önem arz etmektedir.

Araştırmada öğrenci harcamalarının kategorize edilmesi ile girişimcilere yol gösterebilecek sonuçlara ulaşılmıştır. Bu veriler, ilde yatırım yapmak isteyenlere pazar araştırmaları konusunda ek bilgi sağlayabilir. Örneğin Erzurum ilinde yaşam maliyetleri algısına ilişkin sorularda, ilde barınma maliyetlerinin yüksekliği dikkat çekmektedir. Bu sonuçtan hareketle, barınma yerlerinin kıtlığı yargısına varılabilir. Elde edilen bilgi girişimcilere yurt, pansiyon, apart vb. tesisler yapma konusunda fikir verebilir.

Bir diğer öneri, yiyecek içecek yerleri ile ilgili olarak sunulabilir. Erzurum ilinde yiyecek içecek fiyatlarının yüksek olduğu biçiminde bir öğrenci algısından söz edilebilir. Bu da rekabetin azlığı, başka bir ifadeyle lokanta, fast-food, kafeterya vb. tesislerin yetersizliğine işaret eder. Yatırımcılar bu yönde işletmeler kurma fikrini edinebilirler.

Öğrencilerin ilde kalış sürelerinin uzaması doğal olarak ile ekonomik katkılarını artıracaktır. Kalış sürelerini uzatacak biçimde üniversite özel sektör arasında fikir alışverişleri sıklaştırılmalıdır. Örneğin öğrencilerin stajlarını Erzurum'da yapabilmesine yönelik anlaşmalar, protokoller vb çabalar gösterilebilir.

Araştırma, öncelikle Erzurum ilinde Atatürk Üniversitesi yerleşkesinde eğitim gören lisans ve lisans üstü öğrencileri kapsayacak biçimde tasarlanmış ve gerçekleştirilmiştir. Çalışma Erzurum ili ilçelerinde eğitim gören öğrencileri kapsayacak biçimde yeniden dizayn edilebilir. Böylece ilçeler arasında mukayese imkanı doğacak ve farklı öneriler geliştirilebilecektir. Aynı zamanda, bu çalışma “farklı üniversitelerde durum nasıldır?” fikrine altyapı oluşturmuştur. Bölge ve Türkiye genelinde yapılacak araştırmalarla mukayeseli çalışmalar gerçekleştirilebilir.

Kaynakça

- Atik, H. (1999). “Üniversitelerin Yerel Ekonomiye Katkıları: Teori ve Erciyes Üniversitesi Üzerinde Bir Uygulama”. Erciyes Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi, 15: 99-110,
- Aydemir, S. (1994). “Karadeniz Teknik Üniversitesi'nin Kent ve Bölge Ekonomisine Doğrudan ve Dolaylı Ekonomik Etkileri”, Bölgesel Kalkınma Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, Trabzon: KTÜ, ss. 195-210
- Begg, D., Fischer, S., Dornbuch, R. (2001). İktisat. Çeviren: Vildan Serin, İstanbul: Türkiye İşbankası Yayınları.
- Bleaney, M. (1992). “What Does a University Add to Its Local Economy?”. Applied Economics, 24: 305-311,
- Çakır, M., A. (2011). “On Dokuz Mayıs Üniversitesinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Sosyo-Ekonomik Özelliklerinin Samsun İline Katkısı”. Samsun Sempozyumu, 13-16 Ekim 2011, ss 1-8

- Dalğar, H., Tunç, H., Kaya, M. (2009). “Bölgesel Kalkınmada Yükseköğretim Kurumlarının rolü ve Bucak Örneği”. Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, Güz (s.39-50)
- Dulupçu, M., Çankıcı, İ. (2007). 2007 Yılı Öğrenci Harcama Eğilimleri, Tutumları, Sorunları ve En İyi Tercihleri. <http://www.hurriyet.com.tr> (Erişim tarihi:13.03.2008)
- Elliot, S.D., L.L. Stanford, and Meisel, J.B. (1988). “Measuring the Economic Impact of Institutions of Higher Education”. Research in Higher Education Journal of the Association for Institutional Research, Agathon Press, Vol.28, No.1
- Ergün, E. (2003). “A.K.Ü. Bolvadin MYO’nun Bolvadin’in Sosyo-Kültürel Yapısına ve Ekonomisine Katkıları”. AKÜ İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı: 5, ss. 63-78
- Görkemli N.H. (2009). “Selçuk Üniversitesinin Konya Kent Ekonomisine Etkileri”. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22/, ss.169-182
- Harris, R.I.D. (April 1997). “The Impact of the University of Portsmouth on the Local Economy”. Urban Studies 1997, vol. 34 no. 4 605-626
- Kaşlı M., ve Serel, A. (2008). “Üniversite Öğrencilerinin Harcamalarının Analizi ve Bölge Ekonomilerine Katkılarını Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma”. Yönetim ve Ekonomi Dergisi, 15(2): 99-113
- Koç, E., Altınay, G. (2007). “An Analysis of Seasonability in Monthly Per Person Tourist Spending in Turkish Inbound Tourism From A Market Segmentation Perspective”. Tourism Management, 28(1), ss.227-237.
- Munnich, L. and Nelson, K. (2003). “The University in the City: An Agenda for Community and Economic Development”. Minnesota: Humphrey School of Public Affairs.
- Özyaba, M. (1999). “Kentsel Gelişimde Üniversitenin Rolü Uludağ Üniversitesi ve Bursa”. <http://www.kentli.org/makale/bursa.htm>, (Erişim tarihi: 02.10.2012)
- Rawlins, L. (1996). “Measuring the University’s Impact Reveals Rainbow of Benefits”. Business Perspective, 9 (3), 121.
- Tugay, O. Başgül, N. (2005). “Üniversite Öğrencilerinin Yöre Ekonomisine Katkıları: Burdur’da Bir Araştırma”. I.Burdur Sempozyumu 16-19 Kasım 2005, ss 1020-1031
- Yaylalı, M. (2004). Mikroiktisat (3. Baskı). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Yaylalı, M. (2006). Üniversite Gençliğinin Gelir Harcama Kalıpların Araştırması. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Yayın No:957.
- Yaylalı, M. Özer, H., Dilek, Ö., (2001). “Selçuk Üniversitesi Seydişehir Meslek Yüksekokulu Öğrencilerinin Gelir Harcama İlişkisi ve Meslek Yüksekokulunun İlçe Ekonomisine Katkısı”. ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 7(13), ss, 1-13.
- Yıldız, E. (Aralık 2010). “Meslek Yüksekokullarının Yerel Ekonomiye Katkıları: Babaeski Meslek Yüksekokulu Örneği”. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 12(2), ss. 87-102.